

A black and white photograph of Kostas Vergopoulos, an elderly man with a mustache, sitting at a desk in a library. He is wearing a dark jacket over a checkered shirt. His hands are clasped on the desk. The background shows bookshelves filled with books.

ΚΩΣΤΑΣ ΒΕΡΓΟΠΟΥΛΟΣ

Η νέα
παγκόσμια
αναταραχή

GUTENBERG / ΟΔΟΣΗΜΑ

Ο Κώστας Βεργόπουλος μιλάει στα βιβλία του για το άλας της πολιτικής.

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ο Κώστας Βεργόπουλος πιστεύει ότι οι λύσεις πια δεν είναι μονοσήμαντες, πως δεν υπάρχουν οικονομικοί μονόδρομοι και μπορεί να αναπτυχθεί μια αλλαγή στρατηγικής σκέψης για την οικονομία και την ανάπτυξη.

ΤΟ ΒΗΜΑ

Δεν κρύβεται, ούτε υπεκφεύγει. Ο καθηγητής Κώστας Βεργόπουλος μιλά σταράτα, με την ξεκάθαρη ματιά που του δίνουν οι βαθιές γνώσεις του για την πολιτική ιστορία και την οικονομία.

ΕΘΝΟΣ

Η συμμετοχή του Βεργόπουλου στον δημόσιο διάλογο συνοδεύεται πάντοτε από συστηματικές αναλύσεις, αλλά κυρίως από εύστοχες προβλέψεις. Η βαθιά γνώση της οικονομικής ιστορίας

και της ιστορίας των οικονομικών θεωριών αποτελεί τη στέρεη βάση του, σε αντίθεση με τις συγκυριακές και απαγωγικές, άνευ επιστημονικής αξίας, αποφάνσεις των αυτο-ανακηρυγμένων σημερινών οικονομολόγων.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ

Ο καθηγητής Κώστας Βεργόπουλος έχει βαθιά αναλυτική ικανότητα για τις οικονομικές και κοινωνικές διεργασίες που ορίζουν τη σύγχρονη ευρωπαϊκή πραγματικότητα.

ΔΡΟΜΟΣ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

Ο Κώστας Βεργόπουλος έχει επισημάνει έγκαιρα, από το 1992, τις αντινομίες και τον προβληματικό χαρακτήρα του ευρωπαϊκού κοινού νομίσματος, με τη μέχρι σήμερα δομή του, και τις σαρωτικές συνέπειές του για τις χώρες της ευρωπαϊκής περιφέρειας.

CULTURENOW

«Πρέπει οι κοινωνίες να υποφέρουν για να έχουν δικαίωμα στη σωτηρία τους, όπως κηρύσσουν με ιεραποστολικό πάθος οι νεοφιλελεύθεροι;» «Πώς είναι δυνατόν να θυσιάζονται το 98% των πληθυσμών, των οικονομιών και των κοινωνιών στον βωμό της ματαιοδοξίας του υπολοίπου 2%;» Γιατί δεν έχει καταφέρει η Ελλάδα να αποκτήσει κάποια σταθερότητα, όπως άλλες υπερχρεωμένες χώρες της Ευρωζώνης;

Με στοιχεία και αριθμούς, εξετάζοντας τα γεγονότα των τελευταίων χρόνων και οικονομίες κρατών όλου του κόσμου ο καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας στο Πανεπιστήμιο Paris VIII Κώστας Βεργόπουλος εξηγεί γιατί πολυδιαφημισμένα «φάρμακα» για την οικονομία είναι «φρικτότερα από την ασθένεια».

Ας ξεκινήσουμε το διάβασμα με ένα απόσπασμα για «τα δικά μας»:

VII.

Η ΧΑΜΕΝΗ ΕΠΤΑΕΤΙΑ

ΣΥΜΦΩΝΑ με την Eurostat, από τις πέντε υπερχρεωμένες χώρες της ευρωπαϊκής περιφέρειας (Ιρλανδία, Ισπανία, Πορτογαλία, Κύπρο και Ελλάδα) που έχουν υποβληθεί σε «σταθεροποιητικά προγράμματα» κατά την επταετία 2010-2016, είτε υπό στενή ευρωπαϊκή επιτήρηση είτε αυτοβούλως —όπως η Ισπανία—, οι τέσσερις έχουν ήδη εξέλθει από την ύφεση και μόνον η χώρα μας παραμένει εντός αυτής. Ωστόσο, για την εγκυρότητα και πληρότητα του απολογισμού από την Eurostat, θα ήταν προτιμότερο να συμπεριληφθεί μεταξύ των υπερχρεωμένων της ευρωπαϊκής περιφέρειας και η Ιταλία, η οποία, ενώ δεν υποβλήθηκε ποτέ επισήμως σε πρόγραμμα, παραμένει μέχρι σήμερα υπερχρεωμένη σε ύψος συγκρίσιμο με την Ελλάδα και παρά τη συμμόρφωσή της με τις ευρωπαϊκές συστάσεις, εντούτοις δεν εμφανίζει διόλου σημεία σταθεροποίησης, αλλά αντίθετα απομακρύνεται καθημερινά όλο και περισσότερο από αυτά. Στη διάρκεια της επταετίας 2010-2016, η ιταλική οικονομία εμφανίζεται όχι μόνον σε στασιμότητα, αλλά και σε σωρευτική

απώλεια εθνικού εισοδήματος κατά 3%. Συνεπώς, ο απολογισμός της Eurostat είναι στην πραγματικότητα λιγότερο θετικός από όσο η ίδια τον εμφανίζει.

Κατά την επίμαχη τελευταία επταετία, η Ελλάδα καταέγραψε σωρευτική απώλεια εθνικού εισοδήματος 31%, ενώ αντιθέτως η Ιρλανδία αύξησε το εθνικό της εισόδημα κατά 31%, η Ισπανία κατά 3,8%, η Πορτογαλία κατά 3,4% και η Κύπρος έχει ήδη σταθεροποιήσει το δικό της. Κι ακόμη, κατά την τελευταία τριετία, 2014-2016, ενώ η Ελλάδα καταγράφει συρρίκνωση του εθνικού της εισοδήματος κατά -2,4%, η Ισπανία σημειώνει συνολική αύξηση κατά 8,3%, η Πορτογαλία κατά 10,6%, η Ιρλανδία κατά 25,6%, η Κύπρος έχει ήδη εισέλθει σε θετικούς ρυθμούς, ενώ η Ιταλία κινείται στο όριο της στασιμότητας. Γιατί άραγε η χώρα μας παραμένει σε κατάσταση σοκ, ενώ οι άλλες ομόλογες και ομοιοπαθείς φέρονται να το έχουν ξεπεράσει;

Ο Γερμανός Κλάους Ρέγκλινγκ, επικεφαλής του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ESM), διατυπώνει πρόσφατα αυτή την απορία σε συνέντευξή του στην ισπανική εφημερίδα *El Mundo*, ενώ ταυτόχρονα σπεύδει ο ίδιος να απαντήσει. Η κυριότερη αιτία για την ελληνική καθυστέρηση στην ανάκαμψη είναι, κατά τον Γερμανό αξιωματούχο, το μεγαλύτερο μέγεθος των ελληνικών προβλημάτων, όπως και οι σχετικές αδυναμίες των ελληνικών κυβερνήσεων. Τα προγράμματα λιτότητας, διαβεβαιώνει ο ίδιος, είναι αναγκαία για τη σταθεροποίηση ελλειμματικών χωρών, χωρίς να διανοείται καν ότι εάν η λιτότητα επιβάλλεται σε όλες, θα έπρεπε τουλάχιστον αυτή να εφαρμόζεται με την αναλογούσα κατά περίπτωση δοσολογία και με την προϋπόθεση ότι εξ αυτής δεν πλήττεται η εξίσου αναγκαία ανάκαμψη. Στην περίπτωση της Ιταλίας, η

απώλεια εθνικού εισοδήματος παραμένει οπωσδήποτε μικρότερη από την αντίστοιχη ελληνική, αλλά φυσικά η εξήγηση δεν είναι διόλου επειδή δήθεν τα προβλήματα της γειτονικής χώρας ήταν μικρότερου μεγέθους από ό,τι τα ελληνικά, αλλά απλούστατα επειδή οι ιταλικές κυβερνήσεις της επταετίας αδράνησαν, με συνέπεια να βλάψουν πολύ λιγότερο την οικονομία από ό,τι οι ελληνικές οι οποίες, ακολουθώντας κατά γράμμα τις ευρωπαϊκές συνταγές και υπό την επιτήρηση των δανειστών, έχουν κατακρεουργήσει τη δική τους.

Εάν γίνει δεκτό ότι από την αρχή της επταετίας η Ελλάδα είχε τις μεγαλύτερες στρεβλώσεις, πώς άραγε αυτό συμβιβάζεται με το ότι κατά την προηγούμενη περίοδο 2000-2008, η χώρα μας, μαζί με την Ιρλανδία και τη Νότια Ευρώπη, κατέγραφαν τους υψηλότερους στην Ευρωζώνη ρυθμούς ανάπτυξης και συσσώρευσης πάγιου κεφαλαίου; Μήπως τα μεγάλα ελλείμματα και ανισορροπίες δεν οφείλονται τόσο στις στρεβλώσεις της ελληνικής οικονομίας, αλλά απλώς στην υπερεπέκτασή της, στην υπερσυσσώρευση στη χώρα επενδύσεων και κεφαλαίου; Στον «χορό υπερεπενδύσεων», στον οποίο φυσικά οι Έλληνες μισθωτοί και συνταξιούχοι δεν συμμετείχαν ούτε καν ως θεατές;

Πρόσφατη έκθεση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τραπεζας (ΕΚΤ) διαπιστώνει ότι τα προγράμματα προσαρμογής κατά την περίοδο 2010-2014 είχαν ως άμεση συνέπεια τη δραματική περικοπή της ελληνικής εσωτερικής αγοράς κατά 40%, ενώ σε Ιρλανδία, Ισπανία, Πορτογαλία η συρρίκνωση ήταν μόνον 10%. Στην Ιταλία, η περικοπή της εσωτερικής αγοράς, της ιδιωτικής και δημόσιας κατανάλωσης δεν υπερέβη σωρευτικά το 5%. Εάν σε αυτό το στοιχείο προστεθεί και η

τριετία 2014-2016, η συρρίκνωση της εσωτερικής αγοράς στην Ελλάδα υπερβαίνει το 50%, ενώ στις ομοιοπαθείς της ευρωπαϊκής περιφέρειας, αντί για συρρίκνωση σημειώνεται επέκταση της εσωτερικής ζήτησης, πράγμα που αποτελεί και τον μοχλό για τη σημειούμενη ανάκαμψη σε αυτές. Στην Ελλάδα, κατά την επίμαχη επταετία, οι μισθοί και οι συντάξεις περικοπήθηκαν κατά 50%, ενώ αυτό δεν συνέβη σε καμιά από τις ομοιοπαθείς χώρες, στις οποίες οι μισθοί και οι συντάξεις αυξήθηκαν —όπως στην Ισπανία— ή δεν περικοπήθηκαν περισσότερο από 10%, όπως στην Ιρλανδία. Οι βίαιες περικοπές εισοδημάτων και η υπερφορολόγηση στην Ελλάδα στάθηκαν οι κύριες αιτίες για την κατάρρευση όχι μόνον της εσωτερικής αγοράς, αλλά και των τραπεζικών καταθέσεων, δεδομένου ότι οι φορολογούμενοι αναπληρώνουν τις απώλειες εισοδήματος αντλώντας από τις αποταμιεύσεις τους.

Παράλληλα, η αιφνιδιαστική συρρίκνωση εισοδημάτων και εσωτερικής αγοράς έχει συμπαρασύρει στην Ελλάδα δραματική κατάρρευση των κάθε είδους νέων επενδύσεων και του σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου, ο οποίος το 2016 έχει απολέσει 97% του επιπέδου του 2008. Στην Ισπανία, η απώλεια επενδύσεων κατά την ίδια περίοδο ήταν 27,6%, στην Ιρλανδία 42%, στην Πορτογαλία 34%. Στην Ιταλία, η απώλεια επενδύσεων στην ίδια τριετία ήταν μόνον -3%. Στην ίδια μελέτη της, η ΕΚΤ σημειώνει χαρακτηριστικά για την Ελλάδα ότι «ουδέποτε σε καιρό ειρήνης έλαβε χώρα τέτοια αναπροσαρμογή προς τα κάτω στο βιοτικό επίπεδο μιας χώρας σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα. Ακόμη και οι βαρύτερες συρρικνώσεις εσωτερικής αγοράς στην παγκόσμια οικονομική ιστορία, ουδέποτε είχαν ξεπεράσει το 7% με 10%».

Εάν μέχρι σήμερα διαιωνίζεται ο εγκλωβισμός της χώρας μας σε συνθήκες «κλινικού θανάτου», αυτό δεν οφείλεται τόσο στις αρχικές παθογένειες που οπωσδήποτε υπήρχαν προ του 2009, όσο κυρίως στην καταστροφική και οπωσδήποτε αλυσιτελή διαχείρισή τους, που αυταρχικά επιβλήθηκε από δανειστές και εταίρους από το 2010. Ακόμη μια φορά, το φάρμακο αποδείχθηκε φρικτότερο από την ασθένεια. Και αν υποθεθεί ότι κάποτε ο ασθενής θεραπεύεται, κινδυνεύει τότε να βρεθεί σε πλήρη αδυναμία να επιστρέψει στη ζωή. Στην Ελλάδα, επελέγη ως θεραπευτική μέθοδος η λεγόμενη «εσωτερική υποτίμηση», με αποτέλεσμα τη νέκρωση της εσωτερικής αγοράς και της οικονομίας. Δεν ελήφθη καμιά μέριμνα για τη διατήρηση της οικονομικής δραστηριότητας σε θετικές επιδόσεις, έστω και σε κατώτερα επίπεδα, με αποτέλεσμα η χώρα να έχει εγκλωβισθεί σε υφεσιακό φαύλο κύκλο που δεν έχει προηγούμενο στην παγκόσμια ιστορία και δεν συγκρίνεται με καμιά άλλη υπερχρεωμένη χώρα της Ευρώπης, ενώ παράλληλα τα αρχικά προβλήματά της δεν βελτιώνονται, αλλά συνεχώς επιδεινώνονται. Το δημόσιο χρέος από 115% του ΑΕΠ το 2010, αντί να έχει τεθεί υπό έλεγχο, έχει σήμερα εκτιναχθεί σε 185% του ΑΕΠ. Ακόμη και σε απόλυτα μεγέθη δεν μειώνεται, αλλά αυξάνεται: από 299 δισ. το 2009 σε 320 δισ. το 2016.

Για την επιδείνωση της οικονομίας κατά την τελευταία επταετία, ο Γερμανός αξιωματούχος ενοχοποιεί το μέγεθος του ελληνικού προβλήματος και την ανεπαρκή τήρηση από τις ελληνικές κυβερνήσεις των συμφωνιών με τους δανειστές και εταίρους. Ωστόσο, όσο μεγάλο και εάν ήταν το αρχικό ελληνικό πρόβλημα, θα όφειλε η πρόσφορη διαχείρισή του να το ελαφρύνει

και όχι να το επιδεινώνει. Εξάλλου, εάν οι ελληνικές κυβερνήσεις της επταετίας διακρίθηκαν για κάτι, δεν ήταν διόλου για πλημμελή τήρηση των συμφωνημένων με τους δανειστές, αλλά αντίθετα για την πρόθυμη και πιστή εφαρμογή τους. Εάν μέχρι σήμερα η Ελλάδα δεν ανακάμπτει, αλλά συνεχίζει την πτωτική πορεία της, δεν είναι επειδή δήθεν δεν εφαρμόζει τα συμφωνηθέντα, αλλά αντίθετα επειδή τα εφαρμόζει και με υποδειγματικό τρόπο. Μαρτυρούν γι' αυτό 1,3 εκατ. άνεργοι που απώλεσαν τις θέσεις τους εξαιτίας της εφαρμογής προγραμμάτων που υποτίθεται διασώζουν τη χώρα από την πτώχευση. Παράδοξα προγράμματα διάσωσης: υποτίθεται ότι διασώζουν τη χώρα πτωχεύοντας τους πολίτες της.

Όταν το κόστος εργασίας αξιωματικά ορίζεται ως μοναδική και αποκλειστική «μεταβλητή προσαρμογής», ολόκληρο το βάρος της διάσωσης επιρρίπτεται στον κόσμο της εργασίας με περικοπές εισοδημάτων, εκτίναξη της ανεργίας και υπερφορολόγηση. Η οικονομία «εξυγιαίνεται» μεταθέτοντας το κόστος της «εξυγίανσής» της στις οικογένειες μισθωτών και συνταξιούχων. Όμως έτσι, ακόμη και αν υποτεθεί ότι «εξυγιαίνεται», η ίδια καταποντίζεται σε υποβιβασμένο επίπεδο λειτουργίας και χωρίς κίνητρα για σοβαρή ανάκαμψη.

Για τη σύγχρονη ελληνική τραγωδία, που δεν έχει ορατό τέλος ούτε παρόμοια στην Ευρώπη, η ευθύνη προσάπτεται βεβαίως στους αρχιτέκτονες της μακάβριας ελληνικής συνταγής, αλλά και όχι λιγότερο στις ελληνικές κυβερνήσεις της επταετίας, οι οποίες όχι μόνον δεν ανέδειξαν επαρκώς τις καταστροφικές συνέπειές της, αλλά και σπεύδουν μέχρι σήμερα να διαβεβαιώνουν ότι με την υποδειγματική και σχολαστική

τήρησή της ανοίγει ο δρόμος προς τις αγορές και την επιστροφή της ανάπτυξης.

Σύμφωνα με τον Πολ Ντεγκρό, από την Οικονομική Σχολή του Λονδίνου (London School of Economics - LSE), η ανάγκη «διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων», που συστηματικά επιβάλλει η Γερμανία στους εταίρους της, δεν είναι παρά ένας «μύθος». Ούτε οι οικονομίες του Νότου έχουν πραγματικά τόσο επείγουσα ανάγκη από αυτές, ούτε οι «μεταρρυθμίσεις» σώζουν, αφού σε όλες τις περιπτώσεις προκαλούν βαθιά ύφεση και μαζική ανεργία. Εάν σήμερα οι οικονομίες του Νότου ασφυκτιούν, αυτό δεν οφείλεται στην καθυστέρηση των «μεταρρυθμίσεων», αλλά στην επίσπευση αυτών και ιδίως σε περίοδο πτωτικής δυναμικής την οποία επιτείνουν ακόμη περισσότερο, ενώ από την άλλη πλευρά, η απόδοση των μεταρρυθμίσεων σε παρόμοιο πλαίσιο αποβαίνει πάντα κατώτερη των προσδοκιών.

Η πολιτική της προτεραιότητας εκτός τόπου και χρόνου στις «διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις» προσεγγίζει την οικονομική κρίση αποκλειστικά και μόνον από την πλευρά της προσφοράς, τονίζει ο Βέλγος οικονομολόγος, ενώ σήμερα το μέγα πρόβλημα για όλες τις χώρες της Ευρώπης είναι η δραματική ανεπάρκεια της ζήτησης. Οι περικοπές εισοδημάτων, μισθών και συντάξεων, δημόσιων και ιδίως κοινωνικών δαπανών αποφέρουν παντού χωρίς εξαίρεση υφεσιακά αποτελέσματα, ιδίως όταν η οικονομία βρίσκεται ήδη σε υφεσιακή πορεία. Σε παρόμοιο πλαίσιο, ούτε οι μεταρρυθμίσεις μπορούν να ολοκληρωθούν, αλλά και όσο επιδιώκονται τόσο περισσότερο επιτείνεται το υφεσιακό αποτέλεσμα. Ήδη το ΔΝΤ, η πρόεδρος του

Κριστίν Λαγκάρντ και οι εμπειρογνώμονές της αναγνωρίζουν την απλή και στοιχειώδη παραδοχή ότι ενώ οι μεταρρυθμίσεις είναι αναγκαίες, εντούτοις η εφαρμογή τους σε υφιστάμενο πλαίσιο προκαλεί μεγαλύτερο κακό παρά καλό. Παρ' όλα αυτά, η τρέχουσα «ορθοδοξία», που αναδείχθηκε στην Ευρώπη στη διάρκεια της σημερινής κρίσης από το 2008, δεν αντιμάχεται την κρίση ούτε τις αυθαιρεσίες των αγορών, αλλά αντίθετα της ανοίγει τον δρόμο, την ενθαρρύνει για να φθάνει όλο και βαθύτερα.

Ενώ η Αμερική επιλέγει «αντι-κυκλική» πολιτική, προκειμένου να αντιμετωπίσει την ύφεση, η Γερμανία προσφεύγει σε «φιλο-κυκλικές» παρεμβάσεις, σε αρμονία με τις αγορές και όχι σε αντιπαλότητα με αυτές. Ακόμη και το πρωτοφανές πλεόνασμα που αποσπά η χώρα αυτή από τις διεθνείς ανταλλαγές συνεπάγεται αύξουσα υφεσιακή πίεση στους εταίρους και στην παγκόσμια οικονομία. Η Γερμανία και η Κίνα, νέοι ανερχόμενοι πόλοι στη διεθνή οικονομία, συγκεντρώνουν μαζί εξωτερικά πλεονάσματα ανώτερα των 500 δισ. δολαρίων ετησίως, που αποσπούν και κατά το μέγιστο μέρος τους «στειροποιούν» εις βάρος της διεθνούς ρευστότητας. Αυτά τα υπέρογκα ποσά, ενώ αφαιρούνται από την παγκόσμια ρευστότητα, δεν επιστρέφουν σε αυτήν, όπως θα όφειλαν, αφού οι πλεονασματικές χώρες κατακρατούν και αποθησαυρίζουν το μέγιστο μέρος τους. Η Γερμανία, με εξωτερικό πλεόνασμα 8,9% του ΑΕΠ, επενδύει στο εξωτερικό μόνον 1,4% του ΑΕΠ, ενώ παράλληλα στο εσωτερικό της μειώνει τις επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου, που από 25% του ΑΕΠ προ του 2000, περιορίζονται σήμερα σε 16%, επίπεδο χαμηλότερο και από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης (18%). Κατά την πρόσφατη επταετία

2010-2016, οι επενδύσεις στη Γερμανία, παρά τα πλεονάσματα, δεν έχουν διόλου αυξηθεί, αλλά μειώθηκαν σωρευτικά κατά $-0,1\%$. Ομοίως, η Κίνα, με εξωτερικό πλεόνασμα $3,5\%$ του ΑΕΠ, δεν ανακυκλώνει στο εξωτερικό παρά μόνον $1,4\%$ του ΑΕΠ. Τα υπόλοιπα κατακρατώνται στη χώρα της Άπω Ανατολής με τη μορφή συναλλαγματικών διαθεσίμων, που υπερβαίνουν πλέον τα 4 τρισ. δολάρια.

Το ίδιο σημειώνεται στην πετρελαϊκή Σαουδική Αραβία, η οποία, με πλεόνασμα $31,3\%$ του ΑΕΠ, επιστρέφει στη διεθνή οικονομία μόνον $0,59\%$ αυτού. Ενώ η Αμερική προσφεύγει σε διαρκείς ενέσεις ρευστότητας για να αποτρέπει το ενδεχόμενο της ύφεσης, στις αναδυόμενες οικονομίες και στη Γερμανία εφαρμόζεται πολιτική ακριβώς αντίθετη, υφesiaκή, που συρρικνώνει όχι μόνον τη διεθνή ρευστότητα, αλλά και την εθνική. Οι ΗΠΑ, Βρετανία και Γαλλία, παρά τα σοβαρά εξωτερικά ελλείμματά τους, επενδύουν στο εξωτερικό 3% , 4% και $3,5\%$ του ΑΕΠ αντιστοίχως. Οι τρεις δυτικές ελλειμματικές χώρες προμηθεύουν ρευστότητα και σταθεροποιούν τη διεθνή οικονομία, ενώ αντίθετα οι τρεις πλεονασματικές αφαιρούν ρευστότητα από αυτήν, με άμεση συνέπεια την παρατεινόμενη διεθνή αποσταθεροποίηση και αδυναμία ανάκαμψης στην παγκόσμια οικονομία. Θεμιτή και σταθεροποιητική για το διεθνές σύστημα η πολιτική των τριών δυτικών και ελλειμματικών οικονομιών, αθέμιτη και αποσταθεροποιητική αυτή των τριών πλεονασματικών.

Με την πολιτική της ύφεσης, την κάμψη εισοδημάτων και απασχόλησης, όπως έχει δείξει από το 1933 ο Αμερικανός Έρβιν Φίσερ (1867-1947), επιβαρύνεται και δυσχεραίνεται η εξυπηρέτηση των χρεών, πολλαπλασιάζονται οι πτωχεύσεις οφειλετών, επιβραδύνονται

οι επενδύσεις και η παραγωγικότητα.¹ Παρά τη Βιομηχανική Επανάσταση από το 1840, ο 19ος αι. σφραγίσθηκε στην Ευρώπη από οικονομική στασιμότητα, που επέβαλαν οι κάτοχοι του χρήματος. Γιατί άραγε σήμερα η Γερμανία επιλέγει και πάλι την επιστροφή στην πολιτική της ύφεσης; Δέν είναι λίγοι αυτοί που εντοπίζουν την αιτία στη δημογραφική γήρανση. Στη Γερμανία σήμερα, ο πληθυσμός μειώνεται ετησίως κατά 0,28%, ενώ στην Ευρωπαϊκή Ένωση αυξάνεται. Στη Γαλλία, αυξάνεται κατά 0,56%, στη Βρετανία κατά 0,70%, στις ΗΠΑ κατά 0,86%. Αυτό σημαίνει ότι το μερίδιο των ατόμων άνω των 65 ετών ως προς τον συνολικό πληθυσμό αυξάνεται πολύ ταχύτερα στη Γερμανία από ό,τι στην Ευρώπη και Αμερική.

Η μέση ηλικία στην Ευρώπη είναι σήμερα 40 ετών, στη Βρετανία 39, στη Γαλλία 40, ενώ στη Γερμανία υπερβαίνει τα 45 έτη. Αυτό συνεπάγεται αυξημένο ειδικό βάρος των ηλικιωμένων και συνταξιούχων εις βάρος των νέων και οικονομικά ενεργών, των εισοδηματιών εις βάρος των παραγωγικών. Όπως και στον 19ο αι., η Γερμανία σήμερα δίνει έμφαση στο σκληρό νόμισμα και στην καταπολέμηση του πληθωρισμού, προς εξασφάλιση των χρηματικών εισοδημάτων, ακόμη και με τίμημα τη μείωση των πραγματικών εισοδημάτων των εργαζομένων και την αποσταθεροποίηση της παραγωγικής οικονομίας. Με την ύφεση και το επιδιωκόμενο «ξεφούσκωμα» τιμών, η αγοραστική δύναμη του χρήματος ενισχύεται. Τα πάντα εκποιούνται «κοφοχρονιά», παρόλο που οι υποψήφιοι αγοραστής απέχουν, παραμένουν στην αναμονή, καθ'

1. Βλ. Irving Fisher, *The Debt-Deflation Theory of Great Depressions*, *Econometrica*, 1(4), 1933.

όσον προσδοκούν ότι οι τιμές θα κατέλθουν ακόμη περισσότερο. Εάν αυτή η συνθήκη υποτίθεται ότι εξασφαλίζει τους εισοδηματίες, από την άλλη πλευρά αποτελεί σήμερα εφιάλτη για τους νέους, τους οικονομικά ενεργούς και τις παραγωγικές τάξεις, όχι μόνον στην Ευρωζώνη, αλλά και στην ίδια τη Γερμανία.

Κατά την πρόσφατη επταετία, 2010-2016, η ελληνική οικονομία έχει υποστεί και συνεχίζει να υφίσταται την πιο βίαιη και άγρια εκ των άνω καταστολή, με συνέπεια ότι το 2017 είναι εξουθενωμένη, χωρίς δικές της δυνάμεις, αλλά και χωρίς να μπορεί να υπολογίζει σε κάποια σοβαρή ώθηση από το εξωτερικό. Το έργο τής εκ των άνω αποδόμησης της ελληνικής οικονομίας συνεχίζεται μέχρι σήμερα και ενώ η ίδια η σημερινή κυβέρνηση το έχει καταγγείλει ως υφεσιακό, ταυτόχρονα η ίδια διαβεβαιώνει ότι με την πιστή και υποδειγματική τήρησή του η χώρα θα επιτύχει την έξοδο της στις αγορές και ότι η ανάκαμψη βρίσκεται προ των πυλών. Ενώ στην Ελλάδα οι μισθοί και οι συντάξεις συνεχίζουν να περικόπτονται, στην Ισπανία η συντηρητική κυβέρνηση Ραχόι αύξησε τις συντάξεις και τον ελάχιστο εργατικό μισθό κατά 8%, ενώ τον μέσο μισθό κατά 3%, αποδεχόμενη τη σχετική συμφωνία των κοινωνικών εταίρων. Στην Πορτογαλία, οι μισθοί αυξήθηκαν κατά 3,2% και στην Ιρλανδία κατά 3,9%. Με αυτό τον τρόπο οι άλλες οικονομίες αναθερμαίνονται, ενώ η ελληνική, με την εμμονή στις περικοπές, συνεχίζει την πτωτική πορεία της. Το δημόσιο έλλειμμα στην Ελλάδα είναι πλέον -1,8% του ΑΕΠ, ενώ στην Ισπανία -3,1%. Εντούτοις, η χώρα μας δίδει μάχη για να το περιορίσει ακόμη περισσότερο και να πραγματοποιήσει πλεόνασμα, ενώ στην Ισπανία

ο Ραχόι ανήγγειλε ήδη την πρόθεσή του να το αυξήσει κατά 1 με 1,5 μονάδα, παρά τις πιεστικές συστάσεις των Βρυξελλών για περιορισμό του.

Πέραν τούτου, η ελληνική κυβέρνηση έχει δεσμευθεί στην πραγματοποίηση πρωτογενούς πλεονάσματος 3,5% του ΑΕΠ. Όμως, ακόμη και αν αυτό περιορισθεί σε 2% ή 1,5%, όπως εισηγείται το ΔΝΤ, δεν παύει να είναι πλεονάσμα, δηλαδή περίπου 4,5 δισ. που αφαιρούνται κάθε χρόνο από την οικονομία υπέρ των δανειστών, με αυτονόγητη συνέπεια την περαιτέρω ασφυξία και επιτάχυνση της ήδη πτωτικής πορείας της. Πόσο αξιόπιστη μπορεί να είναι η διαβεβαίωση ότι με συνεχείς αφαιμάξεις 4,5 δισ. τον χρόνο, η Ελλάδα εγκαθίσταται ήδη στην οδό της ανάκαμψης; Υπό αυτές τις συνθήκες, ακόμη και αν η δεύτερη αξιολόγηση αποβεί θετική, ακόμη και αν η χώρα ενταχθεί στην ποσοτική χαλάρωση της ΕΚΤ και στη συνέχεια βγει στις αγορές, τα οφέλη θα είναι στην πράξη πολύ μικρά σε σχέση με την πρωτοφανή αποδυνάμωση της τελευταίας επταετίας και απολύτως ανεπαρκή για αξιολόγηση ανάκαμψης. Είναι πολύ νωρίς να γίνεται λόγος για ανάκαμψη, ενόσω η πτωτική πορεία συνεχίζεται. Πρέπει πρώτα αυτή να σταματήσει, να ακολουθήσει η σταθεροποίηση και μετά να μπορεί να γίνεται αξιόπιστος λόγος για ανάκαμψη.

Εάν το 2017 επιτευχθεί ο πρώτος από τους τρεις στόχους, εάν επιτέλους η οικονομία σταθεροποιηθεί, αυτό δεν θα είναι λίγο. Για την ανάκαμψη απαιτούνται πολύ περισσότερες δυνάμεις και παράγοντες, που επί του παρόντος παραμένει άγνωστο από πού θα μπορούσαν να προέλθουν, αφού όλοι οι συντελεστές της ελληνικής οικονομίας —ζήτηση, κατανάλωση, αποταμίευση, επενδύσεις, εισοδήματα, δημόσιες δαπάνες—

έχουν ήδη προ πολλού εξουδετερωθεί και αχρηστευθεί. Οπωσδήποτε, για την ελληνική τραγωδία ευθύνεται η αρπακτικότητα των δανειστών και εταίρων, αλλά και όχι λιγότερο η αβελτηρία των ελληνικών κυβερνήσεων που δεν μπόρεσαν να αναδείξουν ότι η κατεδάφιση της ελληνικής οικονομίας δεν ωφελεί κανέναν, ούτε καν τους δανειστές της. Στην Ελλάδα, θύμα της πιο σκληρής διαχείρισης, η επάνοδος στην ανάκαμψη προϋποθέτει αναπτυξιακό πρόγραμμα, που επί του παρόντος δεν υπάρχει, και την έκτακτη χρηματοδότησή του από ευρωπαϊκές και διεθνείς πηγές, που επί του παρόντος παραμένουν επίσης δυσεύρετες.

Αναζητήστε το [εδώ](#)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
GUTENBERG

www.gutenbergbooks.gr

 [/gutenbergbooks](https://www.facebook.com/gutenbergbooks)